

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Redelijke twijfel over (de motivering van) het nieuwe bewijscriterium

Gijselaar, E.C.; Keijser, J.W. de; Lochs, M.

Citation

Gijselaar, E. C., Keijser, J. W. de, & Lochs, M. (2025). Redelijke twijfel over (de motivering van) het nieuwe bewijscriterium. *Nederlands Juristenblad*, 100(32), 2658-2665. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4284101>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4284101>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Redelijke twijfel over (de motivering van) het nieuwe bewijscriterium

Ellen Gijsselaar, Jan de Keijser & Marianne Lochs¹

Met de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering introduceert de wetgever een nieuw bewijscriterium in strafzaken: een combinatie van de bestaande maatstaf van rechterlijke overtuiging en een nieuwe maatstaf van 'buiten redelijke twijfel'. In dit artikel onderzoeken de auteurs de spanningen en onduidelijkheden die voortvloeien uit deze dubbele norm. Zij betogen dat de voorgestelde regeling niet alleen semantisch en logisch problematisch is, maar ook tot verwarring kan leiden in de praktijk, met name bij de motivering van vrijspraken. Zij roepen de wetgever op meer duidelijkheid te geven over de wijze waarop de regeling in de praktijk moet worden toegepast en wat daarbij van rechters wordt verwacht.

1. Inleiding

Naar huidig recht (artikel 338 Sv) verklaart de rechter een tenlastegelegd strafbaar feit alleen bewezen wanneer hij door de inhoud van wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft gekregen dat de verdachte dat feit heeft gepleegd. Als het aan de wetgever ligt, komt er in de toekomst een nieuw bewijscriterium.² Artikel 4.3.7 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (NSv) bepaalt dat het bewijs dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan, moet steunen op wettige bewijsmiddelen (lid 1). Het bewijs kan slechts worden aangenomen als buiten redelijke twijfel staat dat de verdachte het feit heeft begaan (lid 2). Wanneer de rechter er niet van overtuigd is dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan, spreekt hij hem daarvan vrij (lid 3). Uit de memorie van toelichting blijkt dat de wetgever dit derde lid heeft opgenomen om de rechter de ruimte te geven om vrij te spreken wanneer hij weliswaar tot het oordeel komt dat op grond van het bewijs is voldaan aan de buiten redelijke twijfel-standaard, maar hij toch niet de overtuiging heeft

dat de verdachte het feit heeft begaan.³ Daarbij kwalificeert de wetgever het criterium van de redelijke twijfel als een 'objectief bewijscriterium',⁴ terwijl het behoud van de maatstaf van de 'overtuiging' in lid 3 alleen voor vrijspraken 'enige ruimte [laat] voor het meewegen van de meer subjectieve intuïtie van de rechter'.⁵

Het gebruik van beide maatstaven heeft in de literatuur al tot de nodige discussie geleid.⁶ De teksten zouden in taaltechnisch opzicht niet goed zijn gekozen.⁷ Daarnaast zou met de voorgestelde constellatie een devaluering van het criterium 'de rechterlijke overtuiging' gepaard gaan.⁸ Bovendien – zo benadrukken verschillende auteurs – wordt over het hoofd gezien dat het oordeel dat de eigen twijfel al dan niet 'redelijk' is ook een subjectief oordeel is.⁹ Ten slotte zouden na de inwerkingtreding van het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering *de facto* voor een en dezelfde beslissing meerdere bewijsstandaarden worden gehanteerd. Dat zou op logische gronden niet mogelijk zijn.¹⁰ Deze kritiekpunten hebben de wetgever geen aanleiding gegeven om de

De rechter krijgt de ruimte om vrij te spreken wanneer hij weliswaar tot het oordeel komt dat op grond van het bewijs is voldaan aan de buiten redelijke twijfel-standaard, maar hij toch niet de overtuiging heeft dat de verdachte het feit heeft begaan

voorgenomen bepaling te herzien, nu er wat hem betreft in uitzonderingsgevallen 'licht [kan] zitten tussen de overtuiging van de rechter en de overtuigingskracht van het bewijs'.¹¹ Dat de wetgever ondanks alle kritiek vasthoudt aan het dubbele bewijscriterium kan volgens Dubelaar mogelijk worden verklaard door de wens de rechterlijke vrijheid te waarborgen, en te voorkomen dat de bewijsbeslissing verwordt tot 'een mechanische toepassing van de beschikbare bewijsregels'.¹² Waarom het criterium van de overtuiging waar het gaat om vrijspraken (lid 3) hiervoor noodzakelijk is, wordt uit de parlementaire stukken echter niet erg duidelijk.

Het voorgestelde nieuwe bewijscriterium roept dus nog altijd – zelfs na de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer – vragen op. In deze bijdrage concentreren wij ons op de verwarring en onduidelijkheid die de nieuwe regeling met zich brengt. De nieuwe regeling lijkt ruimte te creëren voor het ontstaan van twee soorten vrijspraken: de 'gewone' vrijspraak op grond van de (door de wetgever als meer objectief veronderstelde) buiten-redelijke-twijfel-standaard, en de 'bijzondere' vrijspraak vanwege het ontbreken van de (subjectieve) overtuiging van de rechter; de intuïtie dat de verdachte misschien toch onschuldig is.¹³ Deze mogelijke consequentie hangt nauw samen met het feit dat de wetgever er kennelijk van uitgaat dat de rechter in de regel 'objectieve' bewijsbeslissingen neemt, maar soms behoefte kan hebben aan zijn subjectieve intuïtie – en dan alleen ten behoeve van een vrijspraak.¹⁴ Deze bijdrage gaat in op een tweetal hoofdpijnen: de schijn van objectiviteit van het nieuwe bewijscriterium en de moeilijke toepasbaarheid van dit criterium (par. 3) en de (problematische) gevolgen daarvan voor de (motivering van) vrijspraken (par. 4). Daaraan voorafgaand gaan wij in op de wijze waarop het huidige bewijscriterium wordt genormeerd en staan wij stil bij de voorgestelde nieuwe rege-

ling (par. 2). In paragraaf 5 volgen enkele afsluitende beschouwingen.

2. Van de rechterlijke overtuiging naar een 'geobjectiveerd' criterium én een veiligheidsventiel

Op dit moment is het bewijscriterium vastgelegd in artikel 338 Sv. Uit deze bepaling volgt dat de rechter het bewijs dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan slechts mag aannemen als hij daarvan uit het onderzoek op de terechtzitting door de inhoud van wettige bewijsmiddelen 'de overtuiging heeft bekomen'.¹⁵ Met betrekking tot de eerste component (wettige bewijsmiddelen) kan worden opgemerkt dat de vrijheid die de wetgever al had toegekend aan de feitenrechter door niet al te veel beperkingen op te leggen op het terrein van het bewijs, door de Hoge Raad nog eens aanzienlijk is uitgebreid. Het negatief-wettelijk bewijsstelsel is daarmee in de loop der jaren *de facto* tot een vrij bewijsstelsel verworden.¹⁶ Als gevolg daarvan laat het uiteindelijk bijna alles aan de overtuiging over. Onder overtuiging wordt wel 'een zeer klemmende graad van waarschijnlijkheid' verstaan.¹⁷ Ook wordt het begrip vaak met 'buiten redelijke twijfel' gelijkgesteld.¹⁸

De overtuiging moet in elk geval beredeneerd zijn: *conviction raisonnée*. Zij moet het resultaat zijn van een kritische beoordeling van de bewijsmiddelen en zijn gebaseerd op een hoge mate van waarschijnlijkheid. De rechter wordt geacht zijn overtuiging (mede) te vormen aan de hand van kennis van algemeen aanvaarde wetenschappelijke inzichten en ervaringsregels. Als de rechter overtuigd is, maar er geen of onvoldoende wettige bewijsmiddelen aanwezig zijn, moet hij vrijspreken.¹⁹ En als er voldoende wettige bewijsmiddelen zijn, maar de overtuiging ontbreekt, dient ook te worden vrijgesproken. Stelsels van *conviction raisonnée* kunnen worden onderscheiden van stelsels waarin het overtuigingsbegrip impliciet wordt

Auteurs

1. Mr. dr. drs. E.C. Gijssels is universitair docent straf- en strafprocesrecht, prof. dr. J.W. de Keijser is hoogleraar Criminologie en mr. dr. M. Lochs is universitair docent straf- en strafprocesrecht, allen verbonden aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden. Zij danken Soz Ali voor haar hulp bij het jurisprudentie-onderzoek, Gioia Martire voor haar bijdragen aan een eerdere versie van dit artikel en Jeroen ten Voorde voor zijn commentaar op een eerdere versie.

Noten

2. Het voorstel is op 1 april 2025 aangenomen door de Tweede Kamer.
3. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 996.
4. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 994.
5. Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II* 2023/24, 36327, nr. 11, punt 503.
6. M.J. Dubelaar, 'Vervanging van het

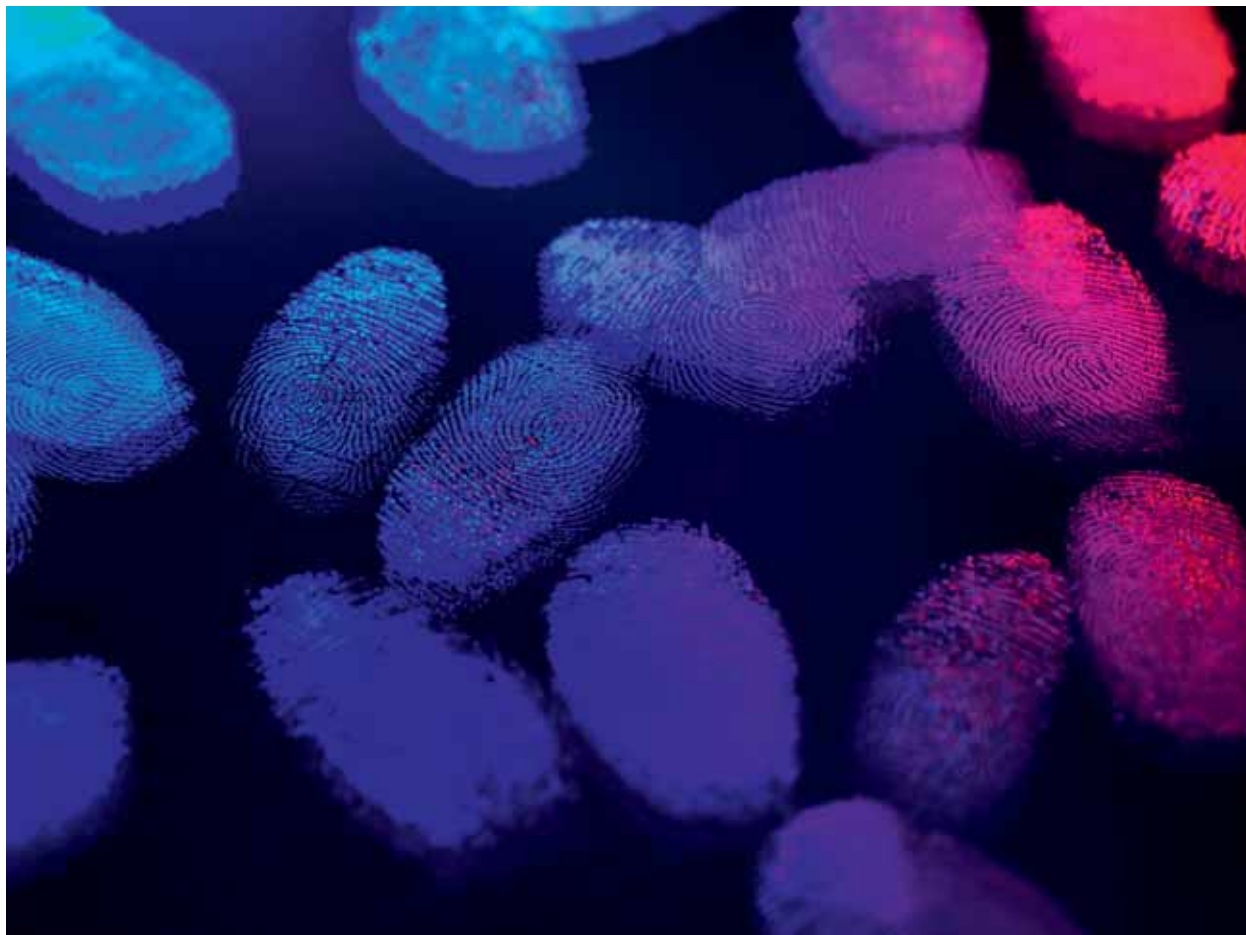
- begrip overtuiging in het strafrecht?', *EeR* 2016, afl. 2, p. 49-51; M.M. Dolman, 'Vrijspraken zijn geen veroordelingen', *Strafblad* 2017/5; C.P.M. Cleiren & M.J. Dubelaar, 'Modernisering van het strafrechtelijk bewijsrecht', *RMThemis* 2018, p. 194-198; B. de Wilde, 'De bewijsregeling in het concept-Wetboek van Strafvordering', *TMSv* 2018, p. 150-151; M.J. Dubelaar, 'Nadere gedachten over de vervanging van het begrip overtuiging in strafzaken', *EeR* 2019, p. 1-3; P.J. van Koppen, 'De ware toedracht van Blackstone', in: J. Altena e.a. (red), *In onderlinge samenhang. Liber amicorum Tineke Cleiren*, Den Haag: Boom juridisch 2021, p. 779-788.
7. De Wilde 2018, p. 181.
 8. Cleiren & Dubelaar 2018, p. 198; Dubelaar 2019, p. 2-3.
 9. Dubelaar 2016, p. 50; De Wilde 2018, p. 150; S.M.A. Lestrade, M.J. Dubelaar & M.A.P. Timmerman, *Project bijstand Tweede kamer modernisering Wetboek van Strafvordering. Inhoudelijke rapportage Boek 4:*

Berechting, 13 november 2023, p. 48-49.

10. Cleiren & Dubelaar 2018, p. 197; Dubelaar 2019, p. 2.
11. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327 nr. 3, p. 996-997, waarin de wetgever ook reageert op de kritische geluiden in de literatuur.
12. Vgl. Dubelaar 2019, p. 2.
13. Het is in dat licht problematisch dat de betekenis van het tweeledige bewijscriterium voor een beslissing tot vrijspraak ook na vragen daarover bij de behandeling in de Tweede Kamer door de wetgever niet is verhelderd, Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 11, punt 503.
14. Wij leiden dit af uit de toelichtende stukken bij het wetsvoorstel; een en ander komt hierna nog uitgebreider aan de orde (par. 3).
15. Zie over artikel 338 Sv meer uitgebreid C.P.M. Cleiren, 'De rechterlijke overtuiging. Een sprong met hindernissen', *RM Themis* 2010, p. 260-269.

16. A.J.A. van Dorst & M.J. Borgers, in:

- Handboek strafzaken* 45.7.4 (online, bijgewerkt tot 10 augustus 2022).
17. G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, bewerkt door M.J. Borgers & T. Kooijmans, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 799 onder verwijzing naar J.F. Nijboer, *Strafrechtelijk bewijsrecht*, bewerkt door P.A.M. Mevis, J.S. Nan & J.H.J. Verbaan, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2017, p. 81.
 18. Vgl. M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs. Totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2014, p. 210, Nijboer/Mevis e.a. 2017, p. 85; J.H.B. Bemelmans, *Totdat het tegendeel is bewezen. De onschuldpresumptie in rechtshistorisch, theoretisch, internationaal-rechtelijk en Nederlands strafprocesrechtelijk perspectief* (diss. Nijmegen), Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 356.
 19. Nijboer/Mevis e.a. 2017, p. 46-49.

© Andrew Brookes/Getty images

ingevuld (*conviction intime*).²⁰ In die stelsels ligt het criterium voor een veroordeling in de subjectieve, niet rationeel reconstrueerbare overtuiging van de rechter.²¹ Maar ook bij *conviction raisonnée* is subjectiviteit onontkennbaar. Het is onlosmakelijk verbonden met het gegeven dat beslissen over schuld beslissen in onzekerheid is. Hoewel de rechter ernaar streeft dat zijn beslissing in overeenstemming is met de materiële waarheid, is absolute zekerheid daarover onmogelijk. De bewijsbeslissing is in de kern een waarschijnlijkheidsoordeel.²² Want hoeveel zekerheid heeft de rechter nodig om die overtuiging te bekomen en is dat in verschillende zaken voor dezelfde rechter precies hetzelfde gevoel? En hoe verhoudt de overtuiging van de ene rechter zich tot die van de andere? Als overtuiging werkelijk objectiveerbaar was, dan zouden rechters daarin nooit van mening kunnen verschillen.²³ Gegeven die subjectiviteit moet de vereiste mate van overtuiging echter wel zo eenduidig mogelijk zijn. Bovendien is het de uitdaging om de bewijsbeslissing zo transparant en navolgbaar mogelijk te maken. Het is immers niet de bedoeling dat overtuiging de manifestatie is van een onberedeneerd en misschien wel tamelijk willekeurig onderbuikgevoel.

Met de voorgestelde regeling wordt als centraal bewijscriterium de buiten redelijke twijfel-maatstaf geïntroduceerd in artikel 4.3.7 Nsv (lid 2). Bij de beoordeling of er overtuigend bewijs geleverd is, beoogt de wetgever dat met het nieuwe bewijscriterium centraal komt te staan of het bewijs overtuigend is en niet of de rechter

overtuigd is. Dat is een curieuze semantische omweg omdat het beoordelen of bewijs overtuigend is uiteraard weer appelleert aan een subjectief gevoel: 'ik vind iets overtuigend als het mij weet te overtuigen'. Toch zou volgens de wetgever de bewijsmotivering hiermee aan een meer objectief criterium worden gebonden.²⁴ Ter onderbouwing van de redenen voor invoering van een nieuw criterium wijst de wetgever onder meer op diverse inzichten uit de rechtspsychologie en rechtswetenschappelijk onderzoek. De aandacht wordt onder meer gevestigd op het verschijnsel van de *confirmation bias*.²⁵ Daarvan is volgens de wetgever sprake wanneer informatie die een veronderstelling bevestigt, een groter gewicht in de oordeelsvorming krijgt dan informatie die deze veronderstelling tegensprekt.²⁶ De wetgever meent dat een externe controle aan de hand van een geobjectiveerd criterium, deze *confirmation bias* tegengaat.²⁷ Blijkens de toelichting zou het criterium van buiten redelijke twijfel die rol moeten vervullen. Tegelijkertijd benadrukt de wetgever dat hij geen grote veranderingen verwacht van de invoering van dit criterium, nu in de praktijk al is aanvaard dat alleen tot een bewezenverklaring kan worden gekomen wanneer in redelijkheid niet over de schuld van de verdachte kan worden getwijfeld. De wetgever beoogt dus geen duidelijke materiële wijziging in de te hanteren bewijsstandaard; wel zou het nieuwe criterium beter bij de ontwikkelingen in het bewijsrecht passen.²⁸

Volgens de wetgever zal de vraag of het bewijs overtuigend is en of de rechter overtuigd is in de meeste gevallen

tot hetzelfde antwoord leiden. Er zouden zich volgens de wetgever echter uitzonderingssituaties voordoen waarin de rechter meent dat het buiten redelijke twijfel staat dat de verdachte het tenlastegelegde feit gepleegd heeft maar hij zelf de overtuiging niet heeft. In dit geval werkt het criterium uit lid drie als een soort ‘veiligheidsklep’.²⁹ De rechter is in dergelijke situaties, zo benadrukt de wetgever, niet verplicht om tot een bewezenverklaring te komen³⁰ (alsof een formele verplichting daartoe er, tot de invoering van het nieuwe wetboek, wel is). De beslissing om de verdachte vrij te spreken wordt hiermee niet aan het ‘objectieve’ criterium gebonden.³¹ Van de rechter wordt niet gevraagd om ‘zijn intuïtie uit te schakelen’, zo overweegt de wetgever. Wanneer de rechter niet overtuigd is, spreekt hij de verdachte vrij.³² In de Tweede Kamer is de vraag gesteld of de overtuiging niet zou moeten worden geïntegreerd in de bewijsstandaard.³³ De betrokken bewindspersonen hebben in hun schriftelijke reactie laten weten daar niet in mee te gaan, omdat daarmee ‘opnieuw’ een subjectief element in de bewezenverklaring zou worden opgenomen.³⁴

3. Het nieuwe bewijscriterium: over de schijn van objectiviteit en de moeilijke toepasbaarheid

De wetgever introduceert dus twee criteria in de bewijsregeling. Het verschil daartussen lijkt voor de wetgever te zijn gelegen in de mate van objectiviteit en rationaliteit. In de parlementaire stukken wordt benadrukt dat het criterium van buiten redelijke twijfel het ‘objectieve karakter van de bewijsbeslissing’ tot uitdrukking brengt.³⁵ Voor zover de wetgever dit ‘objectieve’ bewijscriterium als waarborg beschouwt tegen tunnelvisie, moet worden gewezen op het feit dat uit rechtspsychologisch onderzoek, maar ook uit de forensische wetenschappen, blijkt dat tunnelvisie niet door een beslis criterium wordt voorkomen, maar vooral door het structureel organiseren van tegenspraak.³⁶ Verder biedt het criterium volgens de wetgever een ‘objectief richtsnoer waar de officier van justitie en de verdachte zich op kunnen richten en dat de rechter houvast biedt bij de uitleg die van hem gevraagd mag worden’.³⁷ Tegelijkertijd beïnvloedt het criterium volgens de wetgever ook de selectie en waardering van bewijsmateriaal, nu het er daarbij om gaat ‘of de bewijsmiddelen

Het beoordelen of bewijs overtuigend is appelleert uiteraard weer aan een subjectief gevoel: ‘ik vind iets overtuigend als het mij weet te overtuigen’

die aan de bewezenverklaring ten grondslag zijn gelegd, de bewezenverklaring kunnen dragen’.³⁸ Wellicht bedoelt de wetgever hier de waarschijnlijkheid van het aanwezige bewijs tegen de verdachte in het licht van het schuldige scenario.³⁹ Wanneer er sprake is van een bepaalde mate van een dergelijke waarschijnlijkheid kan de stap van een feitelijk oordeel naar een juridisch oordeel over de schuld van de verdachte worden gemaakt. Het valt uiteraard positief te waarderen dat de wetgever met de ophanden zijnde wetswijziging lijkt te willen benadrukken dat de bewijsbeslissing zo objectief mogelijk moet zijn. Tegelijkertijd brengt de nieuwe regeling ook veel onduidelijkheid met zich, zoals hiervoor al werd aangestipt. Wij hebben ons afgevraagd of die onduidelijkheid niet voornamelijk is terug te voeren op de ongelukkige wijze waarop de regeling is vormgegeven. Het gaat dan in het bijzonder om het onderscheid dat wordt gemaakt tussen enerzijds het ‘objectieve’ criterium van de redelijke twijfel, en anderzijds de ‘subjectieve’ veiligheidsklep van de overtuiging. De vraag is echter of het behoud van het criterium van de overtuiging in artikel 4.3.7 lid 3 NSv nodig is. Dat de wetgever meent van wel, kan wellicht worden verklaard doordat deze ervan uit lijkt te gaan dat (zeer) sterk bewijs ertoe leidt dat het tenlastegelegde min of meer als vanzelf ‘buiten redelijke twijfel’ vast komt te staan. Zo stelt de concept memorie van toelichting:

‘In uitzonderingsgevallen kan evenwel licht zitten tussen de overtuiging van de rechter en de overtuigingskracht van het bewijs. In die gevallen rijst de vraag of de rechter die van oordeel is dat

20. W.H.B. Dreissen, *Bewijsmotivering in strafzaken*, Den Haag: Boom juridisch 2007, p. 8.

21. Corstens/Borgers & Kooijmans 2021, p. 800.

22. M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs. Totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2014, p. 29-31.

23. Vgl. J.W. de Keijser, & P.J. Van Koppen, ‘De waarde van het bewijs’, in: J.W. de Keijser, R. Horselenberg, & A. Vredeveltd (red.), *Tussen Wet en Wetenschap: De Psychologie van het Recht*, Den Haag: Boom juridisch 2024, p. 75-97.

24. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3,

p. 992 e.v.

25. Vgl. H.F.M. Crombag, ‘Over Tunnelvisie’, in: J.W. de Keijser, R. Horselenberg, & A. Vredeveltd (red.), *Tussen Wet en Wetenschap: De Psychologie van het Recht*, Den Haag: Boom juridisch 2024, p. 99-110. In een poging dit te vertalen komt Crombag niet verder dan ‘bevestigingsvoorkeur’.

26. Dit is een wat aparte uitleg van *confirmation bias*. Een meer gebruikelijke is dat mensen geneigd zijn uitsluitend te zoeken naar informatie die een eenmaal post gevatte overtuiging of hypothese bevestigt. Nauw daaraan verwant is *belief perseverance*; dan is men geneigd om informatie die een eenmaal post gevatte overtuiging of

hypothese ontkracht, te negeren, vgl.

Crombag 2024.

27. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 993.

28. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 992-995; Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II 2023/24*, nr. 11, punt 503.

29. Cleiren & Dubelaar 2018, p. 197.

30. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 996; Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II 2023/24*, nr. 11, punt 503.

31. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 996.

32. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 997.

33. Verslag, *Kamerstukken II 2023/24*,

36327, nr. 8, p. 10.

34. Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II 2023/24*, nr. 11, punt 503.

35. Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II 2023/24*, nr. 11, punt 503; zie ook *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 993, waarin wordt gesproken over ‘dat objectieve bewijscriterium’.

36. Zie daarover het themanummer van Expertise en Recht, ‘Evenwichtige waarheidsvinding en het belang van scenario’s’, *E&R 2024/2*.

37. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 993.

38. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 993.

39. Zie ook De Keijser & Van Koppen 2024.

buiten redelijke twijfel staat dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan, maar daar persoonlijk niet van overtuigd is, verplicht is om tegen zijn overtuiging in te veroordelen.⁴⁰

Dat er bij bewijs met een grote bewijskracht geen ruimte meer is voor 'redelijke twijfel' – maar dus wel nog voor 'persoonlijke' twijfel – lijkt ons evenwel een misvatting. Het bewijsoordeel is immers onontkomelijk een waarschijnlijkheidsoordeel.⁴¹ Kennelijk vindt de wetgever het lastig om dat te accepteren, en zadelt dan de rechtspraak op met een bewijsregeling die niet alleen vanuit wetenschappelijk oogpunt discutabel is, maar – zoals hierna zal blijken – ook voor de rechter moeilijk te begrijpen en niet eenvoudig toepasbaar is.

Ook de omgekeerde situatie kan zich overigens voordoen: zaken met weinig bewijsmateriaal waarin de rechter wel de overtuiging heeft dat de verdachte het strafbare feit heeft begaan. In de rechtspsychologische literatuur is in dat verband gewezen op het fenomeen van 'dissociatie van overtuiging en bewijs', waarbij de vraag of er wettig bewijs is min of meer losstaat van de vraag of de rechter overtuigd is van de schuld van de verdachte.⁴² Met het loslaten van de maatstaf van overtuiging in het bewijscriterium van de redelijke twijfel (artikel 4.3.7 lid 2 NSv), lijkt de wetgever te willen onderstrepen dat de bewijsbeslissing enkel op de aan de bewezenverklaring ten grondslag liggende bewijsmiddelen mag worden gebaseerd.⁴³ In die zin zou het de genoemde dissociatie van overtuiging en bewijs dus kunnen tegengaan. Tegelijkertijd geldt ook hier dat de vraag of de schuld van de verdachte 'buiten redelijke twijfel' uit die bewijsmiddelen kan worden afgeleid, *de facto* evenzeer een

mentaire stukken is het namelijk zoeken naar een richtinggevende toelichting op de wijze waarop de rechter met deze twee criteria zou moeten werken, en of en hoe de toepassing hiervan in de (vrijsprekende) beslissing op een consistente en begrijpelijke wijze tot uitdrukking moet worden gebracht. De wettelijke regeling lijkt mee te brengen dat twee soorten vrijspraken denkbaar zijn: de vrijspraak die is gegrond op het gegeven dat uit het bewijsmateriaal niet buiten redelijke twijfel volgt dat de verdachte het strafbare feit heeft begaan, en de vrijspraak op grond van het ontbreken van de overtuiging van de rechter, ondanks het feit dat de rechter op grond van het bewijs van oordeel is dat buiten redelijke twijfel vaststaat dat verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan. Uit de toelichting bij de wettekst wordt niet duidelijk of de wetgever ervan uitgaat dat de rechter zich eerst buigt over de vraag of het tenlastegelegde buiten redelijke twijfel kan worden vastgesteld, en zich vervolgens afvraagt of dit met zijn overtuiging overeenstemt. Of staat de wetgever voor ogen dat de maatstaf van de overtuiging meer impliciet doorwerkt in die zin dat deze de rechter de ruimte laat voor het meewegen van de overtuiging – maar wel alléén bij vrijsprekende beslissingen, zoals de wetgever onderstreept⁴⁴ – maar niet in de uitspraak tot uitdrukking hoeft te worden gebracht? Van de wetgever mag ten minste worden verwacht dat hij duidelijk maakt hoe de rechter met dit criterium zou moeten werken.

Er zijn geen aanwijzingen waaruit blijkt dat de wetgever rekening heeft gehouden met de mogelijkheid van het ontstaan van twee soorten vrijspraken. Ook heeft de wetgever zich niet kenbaar gebogen over de waarderingsproblemen die dat met zich meebrengt. Een dergelijk stelstel komt in enkele landen (zoals Schotland en Israël) voor, maar is ook omstreden, onder meer nu dit spanning oplevert met de onschuldpresumptie.⁴⁵ Bovendien wilde de Nederlandse wetgever dit bij de invoering van het vorige wetboek juist nadrukkelijk voorkomen: er werd toen afgezien van het invoeren van een motiveringsplicht voor vrijspraken vanwege de vrees dat zich in de praktijk twee categorieën vrijspraken zouden ontwikkelen. De wetgever achtte het destijds onwenselijk dat door motivering zou blijken of de verdachte 'eervol' of 'oneervol' werd vrijgesproken, dat wil zeggen vanwege gebleken onschuld of op grond van de ontoereikendheid van het bewijs.⁴⁶ In het geval zich in Nederland inderdaad een tweedeling in vrijspraken zou ontwikkelen, dan kan men zich bovendien afvragen wat dit zou betekenen voor betrokkenen die hiermee te maken hebben. Wij stellen ons voor dat het begin van een vrijsprekend vonnis zou kunnen luiden dat de rechtbank weliswaar vindt dat het buiten redelijke twijfel vaststaat dat verdachte het tenlastegelegde heeft begaan, maar dat zij daarvan niet overtuigd is. Voor een verdachte zou dat kunnen voelen als een erkenning van diens onschuld, terwijl dat door een eventueel slachtoffer, nabestaanden en de samenleving als onrechtvaardig en zelfs onbegrijpelijk kan worden ervaren.⁴⁷ Of dit de acceptatie van vonnissen door slachtoffers en samenleving ten goede komt, betwijfelen wij ten eerste.

4. Motivering van vrijspraken?

In het verlengde van het voorgaande rijst de vraag wat nu precies van de rechter wordt verwacht bij de *motivering*

De nieuwe regeling lijkt ruimte te creëren voor het ontstaan van twee soorten vrijspraken

subjectief element in zich draagt. Zolang aan het wettelijk bewijsminimum – waaraan in de nieuwe regeling immers niets verandert – is voldaan, kan dus ook bij zaken met weinig bewijs tot een bewezenverklaring worden gekomen, bijvoorbeeld wanneer de bewijskracht daarvan zo sterk is dat op grond daarvan de schuld van de verdachte buiten redelijke twijfel kan worden vastgesteld. Tegelijkertijd lijkt van de keuze om het bewijscriterium meer 'objectief' te formuleren wel het signaal uit te gaan dat een sterke persoonlijke overtuiging in dergelijke zaken niet doorslaggevend mag zijn. De rechter zal moeten kunnen uitleggen waarom de schuld, ook bij weinig bewijs, buiten redelijke twijfel kan worden vastgesteld. Gelet op de wijze waarop het criterium van de rechterlijke overtuiging in de huidige regeling wordt uitgelegd, valt echter niet te verwachten dat de nieuwe regeling op dit punt veel zal veranderen.

Het vasthouden van het criterium van de overtuiging in artikel 4.3.7 lid 3 NSv kan echter wel tot moeilijkheden leiden bij beslissingen tot vrijspraak. In de parle-

van vrijspraken. Sinds 2005 zijn de motiveringsverplichtingen van de rechter, ook waar het gaat om vrijspraken, uitgebreid. Kort gezegd komt het erop neer dat indien de rechter afwijkt van door de procespartijen uitdrukkelijk onderbouwde standpunten,⁴⁸ de beslissing een (nadere) motivering moet bevatten waarin duidelijk wordt waarom de rechter dat doet. Dat heeft uiteraard invloed op de motivering van vrijspraken. Hoewel door de Hoge Raad is vastgesteld dat deze motiveringsverplichtingen geen afbreuk doen aan de vrijheid van de feitenrechter ten aanzien van de selectie en waardering van het beschikbare bewijsmateriaal, moeten rechters een beslissing daaromtrent in een aantal gevallen wel motiveren.⁴⁹ Nu de Hoge Raad de vereiste motivering afhankelijk stelt van de omstandigheden van de zaak, zijn er geen specifieke vereisten aan de omvang van deze plicht. Duidelijk is wel dat wanneer de officier van justitie beargumenteerd rekwireert tot bewezenverklaring, de rechter niet kan volstaan met de standaardoverweging dat hij het ten laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen acht.⁵⁰

Gelet op het uitgangspunt van vrije bewijswaardering en selectie door de feitenrechter richt de controle van de Hoge Raad zich op eventuele fouten in de motivering, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een verkeerde uitleg van het recht of wanneer ten onrechte niet op een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt is gerespondeerd.⁵¹ Dat de wet en jurisprudentie weinig eisen stellen aan de motivering van vrijspraken betekent overigens niet dat de rechter in het vonnis geen (uitvoerige) bespiegelingen kan wijden aan verschillende argumenten of leerstukken. Sterker nog, de laatste jaren zien we een duidelijke uitbreiding in de omvang van de motivering met betrekking tot – in het bijzonder – de vrijspraken.⁵²

In het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering wordt aan de bestaande praktijk vastgehouden.⁵³ Daarnaast geldt bij de motivering van beslissingen in het vonnis voortaan de eis dat deze beslissingen zijn gemotiveerd voor zover dat voor de begrijpelijkheid noodzakelijk is in die zin dat die beslissingen inzichtelijk en controleerbaar

zijn (artikel 4.3.22 NSv).⁵⁴ Bij die begrijpelijkheid spelen de standpunten die tijdens het onderzoek op de terechtzitting zijn ingenomen een belangrijke rol. Wanneer procespartijen van inzicht verschillen over een bepaalde beslissing, moet de rechter motiveren op een wijze die de beslissing begrijpelijk maakt in het licht van wat hen verdeeld houdt. Dit draagt bij aan de explicatiefunctie van motiveren. Die functie is echter niet alleen gericht op de procespartijen, maar ook op de overige procesdeelnemers en de samenleving. De motivering van rechterlijke beslissingen dwingt de rechter daarnaast om de aan de beslissing ten grondslag liggende redenen te expliciteren (de zogenaamde inscherpingsfunctie). Bovendien maakt de motivering controle door een hogere rechter mogelijk.⁵⁵ Ook als procesdeelnemers – met andere woorden – geen standpunt hebben ingenomen kan (een korte) motivering van een beslissing nog steeds wenselijk zijn indien dit nodig is om een van de hiervoor genoemde functies recht te doen.⁵⁶

Aangezien de rechterlijke overtuiging volgens artikel 4.3.7 lid 3 NSv een rol blijft spelen bij een beslissing tot vrijspraak, kan voor de motiveringsplicht grotendeels worden aangesloten bij bestaande jurisprudentie, zo stelt ook de wetgever. Uitgangspunt is dat een feitenrechter niet zonder nadere motivering voorbij kan gaan aan een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt waarin de officier van justitie rekwireert tot een bewezenverklaring.⁵⁷ Naar

Het uitgangspunt is dat de rechter zich door een bepaalde motiveringsplicht niet geremd moet voelen om een verdachte vrij te spreken

40. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 996.

41. Vgl. ook Van Koppen 2021, p. 782-785.

42. Zie ook De Keijser & Van Koppen 2024, p. 75-78; en Dubelaar 2016, p. 50-51.

43. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 993.

44. Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 11, punt 503.

45. Y. Vaki & Y. Rabin, 'Two Kinds of Acquittals – Different Kinds of Doubts', *Criminal Law Forum* 2021, 32, p. 97-123; J. Chalmers, F. Leverick & V.E. Munro, 'Beyond Doubt: The Case Against "Not Proven"', *The Modern Law Review* 2022, 85, afl. 4, p. 847-878.

46. *Kamerstukken II 1913/14*, 286, nr. 3, p. 140; zie hierover uitgebreider W.H.B. Dreissen, *Bewijsmotivering in strafzaken* (diss. Maastricht), Den Haag: Boom juri-

disch 2007, p. 236-237.

47. Vgl. ook De Keijser & Van Koppen 2024, p. 77.

48. Grofweg gesteld moet het standpunt duidelijk zijn, met argumenten worden onderbouwd en zijn voorzien van een duidelijke conclusie (r.o. 3.7.2). Voorts dient deze op schrift te zijn gesteld (HR 27 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW2473) en op zitting te zijn voorgedragen (HR 8 november 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU1675, *NJ* 2006/82).

49. HR 11 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU9130, *NJ* 2006/393. Een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt betekent niet dat de rechter daarop altijd 'in het bijzonder' moet ingaan of 'nader' moet motiveren, wanneer hij van het standpunt afwijkt. Zie hierover ook HR 18 maart 2025, ECLI:NL:HR:2025:413, *NJ* 2025/123, m.nt. J.M. ten Voorde.

50. Deze aanscherping van de motiveringsplicht was ook nadrukkelijk de bedoeling van de wetgever, waarbij 'ook een vrijspraak in dat licht moet worden gemotiveerd, door in het vonnis aan te geven waarom de rechtbank het bewijs niet voldoende wettig en overtuigend acht': *Kamerstukken II 2003/04*, 29255, nr. 8.

51. Zie ter illustratie HR 10 mei 2022, ECLI:NL:HR:2022:655; en HR 27 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1693.

52. Naast de invoering van art. 359 lid 2 tweede volzin Sv, heeft daaraan ook het vervallen van art. 430 Sv bijgedragen, op grond waarvan tot 2003 tegen een vrijspraak geen beroep in cassatie was toegelaten, alsook de invoering van de Promis-werkwijze, zie daarover L.E. de Groot-Van Leeuwen e.a., *Het vonnis beter uitgelegd? Maatschappelijke effecten van*

beter motiveren in de strafrechtspraak, Den Haag: Sdu 2015, p. 113-115; en M.M. Scholten, *Bewijsmotivering in strafzaken: een motiveringsmodel voor de rechter bij de bewijsbeslissing* (diss. Groningen), Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 2021, p. 192-205 (en zie p. 235-240 voor een pleidooi voor een betere motivering van vrijspraken, al dan niet aan de hand van een vergelijking van scenario's).

53. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 1052-1055, en De Wilde, 2018.

54. *Kamerstukken II 2024/25*, 36327, nr. 45, p. 1-2.

55. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 1048.

56. *Kamerstukken II 2024/25*, 36327, nr. 45, p. 1-2.

57. *Kamerstukken II 2022/23*, 36327, nr. 3, p. 996.

aanleiding van vragen uit de Tweede Kamer over de wijze waarop de rechter die tweeledige bewijsstandaard in een beslissing tot vrijspraak tot uitdrukking zou moeten brengen, heeft de wetgever slechts in algemene zin aangegeven dat ook een op artikel 4.3.7 lid 3 NSv gebaseerde vrijspraak ‘in toenemende mate om een motivering vraagt’, maar dat daaraan minder eisen hoeven te worden gesteld dan aan de motivering van een bewezenverklaring.⁵⁸ Het uitgangspunt is dat de rechter zich door een bepaalde motiveringsplicht niet geremd moet voelen om een verdachte vrij te spreken.⁵⁹

Volgens de wetgever heeft de introductie van het nieuwe bewijscriterium bovendien een zekere reflexwerking op de eisen die worden gesteld aan de motivering van vrijspraken.⁶⁰ Wanneer het bewijsmateriaal sterke aanwijzingen bevat dat een verdachte het strafbare feit heeft begaan, dient de rechter inzichtelijk te maken waarom het naar zijn oordeel niet buiten redelijke twijfel staat dat de verdachte het feit heeft begaan, of waarom hij daar ondanks die sterke aanwijzingen toch niet van overtuigd is. De uitleg hoeft niet in alle gevallen uitgebreid te zijn en is afhankelijk van de omstandigheden van het geval.⁶¹ Als het standpunt van de officier van justitie concreter en specifiek is ten aanzien van (onderdelen van) de bewijsvraag dan worden de eisen aan de motivering van de vrijspraak ook strenger. Het ontbreken van enige uitleg aan het openbaar ministerie, slachtoffers en de samenleving is in dergelijke situaties volgens de wetgever ‘niet meer van deze tijd’.⁶² Wel onderkent de wetgever dat de op de intuïtie van de rechter gebaseerde overtuiging niet altijd goed in woorden is uit te drukken. Toch zal de rechter ook dan (kort) uitleg moeten geven waarom hij tot een vrijspraak komt. Dat geldt dus ook voor de gevallen waarin het onder de nieuwe regeling kennelijk buiten redelijke twijfel staat dat verdachte het tenlastegelegde heeft begaan, maar de rechter toch niet overtuigd is.

Bovendien zou die reflexwerking volgens de wetgever bijdragen aan het voorkomen van onterechte vrijspraken. Als er door de verdediging een alternatief scenario wordt geschetst, zal de motiveringsplicht bevorderen dat de rechter zich rekenschap geeft van de (on)waarschijnlijkheid hiervan.⁶⁴ De rechter zal dan, al dan niet in reactie op een uitdrukkelijk onderbouwde standpunt, moeten motiveren waarom de mogelijkheid van een alternatieve gang van zaken aan een bewezenverklaring in de weg staat. Een dergelijke redenering kan vervolgens in cassatie op begrijpelijkheid worden getoetst door hierin de argu-

menten te betrekken die voor het alternatieve scenario zijn aangevoerd.⁶⁵ Deze veronderstelling lijkt wat tegenstrijdig met de gedachte achter het introduceren van een meer objectief geformuleerd bewijscriterium. De – in de woorden van de wetgever – ‘objectieve eis’ van buiten redelijke twijfel dient er immers ook toe ‘ondeugdelijke bewijsbeslissingen’ (in de zin van onterechte veroordelingen) tegen te gaan.⁶⁶ Niet helemaal duidelijk wordt hoe (de reflexwerking van) dit criterium dan tegelijkertijd tot minder ‘onterechte’⁶⁷ vrijspraken zou moeten leiden. Daarbij rijst wederom de vraag wat de betekenis van het behoud van het overtuigingscriterium in lid 3 in dit verband is. Met het aanvoeren van een alternatief scenario wordt de rechter immers uitgenodigd zijn overtuiging nader te bezien. Een rechter die sowieso al niet de overtuiging heeft, zal naar alle waarschijnlijkheid door een aangescherpte motiveringsplicht niet onderzoeken of hij de verdachte toch kan veroordelen.⁶⁸

Opvallend is dat de wetgever weliswaar uit is op voldoende verantwoording, maar zich daarbij vooral richt op hetgeen partijen verdeeld houdt. Dit strookt echter niet met de meeromvattende functies van motivering die hij zelf heeft benadrukt. Ook het EHRM kijkt verder dan alleen naar de geschilpunten tussen procespartijen.⁶⁹

Om te voldoen aan de vereisten van een eerlijk proces, moeten zowel de verdachte als het publiek het vonnis kunnen begrijpen; dit vormt een essentiële waarborg tegen willekeur. Het Hof heeft herhaaldelijk benadrukt dat de rechtsstaat en het verbod op willekeur beginselen zijn die ten grondslag liggen aan het verdrag. Deze beginselen beogen het vertrouwen van het publiek in een objectief en transparant rechtstelsel te versterken, hetgeen een van de fundamenteën is van een democratische samenleving.⁷⁰ Wanneer de rechter – in geval van vrijspraak – niet expliciet ingaat op de vraag waarom wel buiten redelijke twijfel vaststaat dat de verdachte het feit heeft begaan, maar hij desondanks niet de overtuiging heeft, kan dit het vertrouwen in een objectieve en transparante strafrechtspleging beschadigen. Juist een nadere motivering moet dat helpen voorkomen; motivering is immers, in de woorden van het EHRM, ‘essential to the very quality of justice’.⁷¹

5. Tot besluit

Het naast elkaar bestaan van de twee criteria die aan een vrijsprekende beslissing ten grondslag kunnen worden gelegd, heeft de pennen al volop in beweging gebracht. In deze bijdrage hebben wij ons geconcentreerd op de betekenis van deze wetswijziging voor de beslissing tot vrijspraak en de motivering daarvan. Het voorstel sluit

Het is van groot belang dat de staatssecretaris zich expliciet uitlaat over de motivering van vrijspraken, met name in situaties waarin kennelijk objectief is voldaan aan de buiten redelijke twijfelstandaard, maar de rechter toch niet de overtuiging heeft dat de verdachte het feit heeft begaan

op het eerste gezicht goed aan bij de al bestaande motiveringseisen, waaruit volgt dat de rechter voldoende moet motiveren waarom het gebruikte bewijsmateriaal betrouwbaar wordt gevonden en waarbij hij een zwaardere motiveringsverplichting heeft in het geval van uitdrukkelijk onderbouwde standpunten.⁷² Dit kan (in het meest positieve geval) tot gevolg hebben dat uit het vonnis volgt welke waarheid door de rechter is vastgesteld en op basis van welke redeneringen tot de bewijsbeslissing is gekomen. Een goede motivering komt de transparantie van de genomen beslissing en wellicht de kwaliteit van rechterlijke vonnissen ten goede. Het dubbele bewijscriterium heeft daarbij echter geen meerwaarde en kan tot onwenselijke gevolgen – zoals het ontstaan van twee soorten vrijspraken – leiden. Hoewel uit de toelichting niet blijkt dat de wetgever een dergelijk

gevolg heeft voorzien, geeft deze ook weinig houvast. Als de logica, betekenis en uitwerking van de (goede) bedoelingen van de wetgever onduidelijk zijn, kan de rechter daar in de toepassing van de nieuwe regeling niet veel mee. Dat kan eraan bijdragen dat de in deze bijdrage besproken semantische en logische problemen zich in concrete vonnissen en arresten zullen laten gelden, al is het maar omdat rechters zullen verschillen in hun interpretatie en toepassing hiervan. In dat licht achten wij het van groot belang dat de staatssecretaris zich in aanloop naar de behandeling in de Eerste Kamer expliciet uitlaat over de motivering van vrijspraken, met name in situaties waarin kennelijk objectief is voldaan aan de buiten redelijke twijfel-standaard, maar de rechter toch niet de overtuiging heeft dat de verdachte het feit heeft begaan. •

58. Nota n.a.v. de verslagen, *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 11, punt 503.

59. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 996-997 onder verwijzing HR 9 februari 2008, *NJ* 2008/423, m.nt. Y. Buruma; HR 29 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:162, *JA* 2016/41.

60. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997.

61. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997.

62. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997.

63. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997. Naast intuïtie wijst Stevens in haar oratie op de lichaamstaal van een verdachte ter zitting en/of een plotselinge buiging in zijn stem. 'Die signalen (die zowel bewust of onbewust kunnen binnenkomen) kunnen ertoe leiden dat de rechter niet de innerlijke overtuiging heeft dat de verdachte schuldig is, zonder dat hij dat goed kan beredeneren', overweegt ze. Vgl. Zie L. Stevens, *Onterechte vrijspraken? Over hoe de rech-*

ter redeneert met een alternatief scenario van de verdachte, Den Haag: Boom juridisch 2017, p. 9-10.

64. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997. Vanuit de Bayesiaanse logica is dit toe te juichen. Zie hierover Stevens 2017, p. 18.

65. *Kamerstukken II* 2022/23, 36327, nr. 3, p. 997.

66. *Kamerstukken II*, 2022/23, 36327, nr. 3, p. 1010.

67. Het voert te ver om hier de vraag te beantwoorden of de wetgever hier terecht spreekt over onterechte vrijspraken. De wetgever maakt niet duidelijk wat onder een 'onterechte vrijspraak' moet worden verstaan. De wetgever haalt in dit kader een uitspraak aan waarin een onjuist criterium werd gehanteerd voor het verwerpen van een alternatief scenario (HR 16 maart 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK3359, *NJ* 2010/314, m.nt. Buruma). Daarnaast wordt verwezen naar de oratie van Stevens waar uitspraken

in worden aangehaald waarbij de rechter mogelijk te makkelijk mee is gegaan in een alternatief scenario (Stevens 2017). Volgens Dolman hebben we juist niet te maken met een situatie van onterechte vrijspraken maar schieten rechters tekort in de verantwoording van hun twijfel over de schuldvraag, Dolman 2017.

68. Dolman 2017, par. 2.

69. Het EHRM oordeelt dat partijen erop mogen vertrouwen dat de rechter ingaat op onderbouwde verweren. Vgl. EHRM 16 november 2010, 926/05 (*Taxquet/België*), r.o. 91. Het EHRM eist een 'specific and explicit reply to the arguments which are decisive for the outcome' van een zaak. Vgl. EHRM 11 juli 2017, 19867/12 (*Moreira Ferreira/Portugal* (nr. 2), r.o. 84). Zie meer uitgebreid over motiveringsverplichtingen D.J. Harris e.a., *Harris, O'Boyle & Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford: Oxford University Press 2023, p. 434-436; en F.P. Ölçer e.a., 'Reasoning of Judicial Decisions',

in: K. Istrefi, Z. Ratniece, K. Tamuzs & K. Kamber (eds.), *Companion to the European Convention on Human Rights*, Brill (nog te verschijnen).

70. Vgl. EHRM 16 november 2010, 926/05 (*Taxquet/België*), r.o. 90. Zie ook EHRM 22 februari 2007, 1509/02 (*Tatishvili/Rusland*), r.o. 58; en EHRM 19 december 2017, 78477/11 (*Ramda/Frankrijk*), r.o. 60.

71. EHRM 13 januari 2009, 926/05 (*Taxquet/België*), r.o. 43. Ook Ten Voorde stelt dat de rechtspraak van het EHRM over de motiveringsverplichting voortvloeiend uit het EVRM het debat over de motiveringsverplichting op grond van artikel 359 lid 2 tweede volzin Sv 'nieuwe voeding kan geven'. Vgl. Ten Voorde, *NJ* 2025/123.

72. Vgl. R.G. Bloembergen, 'Een historische beschouwing op de Nederlandse bewijsstandaard in strafzaken, vergeleken met de Engelse beyond-a-reasonable-doubt-standaard', *RMThémis* 2019, p. 71.